

Bijlage 1: Internationale en Europese maatregelen om economische gevolgen COVID-19 te mitigeren

Op internationaal vlak wordt in verschillende gremia overlegd over de te nemen maatregelen om de economische gevolgen van het coronavirus te mitigeren. Tijdens deze besprekingen vindt zowel een uitwisseling plaats van nationale beleidsresponses als coördinatie, met name op Europees niveau. Gezien het mondiale karakter van de uitbraak is het kabinet van mening dat dergelijke gremia van groot belang zijn in het mitigeren van de economische gevolgen van COVID-19. In het vervolg van deze bijlage wordt nader ingegaan op de nationale beleidsmaatregelen in andere lidstaten, de mededeling van de Europese Commissie en mondiale initiatieven.

Nationale beleidsmaatregelen in andere lidstaten

Onder andere Duitsland, Frankrijk, Italië, België, Spanje, Denemarken en Zweden zetten een vorm van werktijdverkorting in of breiden bestaande regelingen uit en versoepelen deze. Daarbij geldt dat Nederland veel arbeid-gerelateerde vangnetten reeds standaard heeft ingeregeld terwijl dat in verschillende andere Europese landen niet geldt. In België, Spanje en Italië wordt daarnaast (selectief) een beperkt vervangend inkomen geboden aan ZZP'ers van enkele honderden euro's per maand. In Ierland en Spanje wordt een directe vergoeding geboden aan werknemers bij ziekte (in Nederland kennen we zoals bekend verplichte loondoorbetaling bij ziekte van werknemers voor een periode van 24 maanden). Denemarken heeft een klein fonds opgericht ter compensatie van geannuleerde evenementen en Frankrijk en België bieden flexibiliteit in overheidscontracten, met name middels het vervallen van boetes bij verstoringen in de oplevering. In Nederland is het standaard gebruikelijk om flexibiliteit in overheidscontracten op te nemen.

Ook bieden verschillende landen (o.a. Duitsland, België, Frankrijk, Denemarken, Italië en Spanje) net als Nederland meer ruimte in het uitstel van betaling van belasting om de liquiditeit van ondernemers te ondersteunen. Duitsland ziet af van handhavingsmaatregelen en verzuimboetes voor bedrijven die direct door COVID-19 worden getroffen en vergemakkelijkt het aanpassen van voorlopige aanslagen.

Tot slot zijn garanties voor bedrijfsleningen een veelgebruikt instrument om de druk op het bedrijfsleven als gevolg van de COVID-19 uitbraak te verlichten. Frankrijk, Italië en Denemarken geven garanties op leningen aan het MKB. Duitsland heeft op 13 maart een omvangrijk pakket gepresenteerd aan garanties en leenmogelijkheden voor het MKB via staatsbank KfW waarbij garantiepercentages worden verhoogd en ook voor grote bedrijven mogelijkheden worden uitgebreid; over een deel van het pakket vinden nog gesprekken met de Europese Commissie plaats vanuit staatssteunperspectief. Italië heeft verder 350 miljoen euro beschikbaar gesteld ter ondersteuning van exportbedrijven en Spanje heeft een leenfaciliteit voor de toerismesector ingericht.

Mededeling van de Europese Commissie

De Europese Commissie heeft op 13 maart jl. een mededeling gepubliceerd waarin het een pakket Europese maatregelen aankondigt dat zich met name richt op de sociaaleconomische gevolgen van COVID-19. Het macro-economische gedeelte van het pakket heeft onder meer betrekking op het Corona Response Investment Initiative en andere fondsen, de EIB-groep, toepassing van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP) en de staatssteunregels. Ook wordt ingegaan op sociaal beleid, leveringszekerheid van medische hulpmiddelen en luchtvaart. Gelet op de snelheid van het Brusselse proces hecht het kabinet eraan het parlement zo spoedig mogelijk via deze brief te informeren. Deze brief vervangt daarmee een BNC-fiche voor het gehele pakket aan maatregelen. Het kabinet heeft een positieve grondhouding t.a.v. de subsidiariteit van de mededeling. Immers, het grensoverschrijdende karakter van de sociaaleconomische gevolgen van COVID-19, vereist maatregelen op EU niveau. Daarnaast heeft het kabinet een positieve grondhouding t.a.v. de proportionaliteit. Het pakket aan voorgestelde maatregelen is geschikt en passend om de gevolgen van COVID-19 zoveel mogelijk te mitigeren, gegeven de ernst en omvang van de situatie, en gaat

niet verder dan noodzakelijk is om de doelstellingen ervan te bereiken. Voor toekomstige voorstellen wordt dit oordeel na publicatie bezien.

Corona Response Investment Initiative

De Europese Commissie heeft een Corona Response Investment Initiative (CRII) van 37 miljard euro voor alle EU-lidstaten aangekondigd voor de ondersteuning van de zorg, het MKB, andere kwetsbare sectoren en de arbeidsmarkt. Dit bedrag wordt gevonden binnen de Europese structuur- en investerings (ESI-) fondsen en is als volgt opgebouwd: circa acht miljard euro al aan lidstaten verstrekte maar nog niet-bestede voorfinanciering zal eenmalig niet worden teruggevraagd door de Europese Commissie. Met dit bedrag kan 29 miljard euro aan gebruikelijke ESI-gelden worden gemobiliseerd. Hierdoor kunnen lidstaten in totaal 37 miljard euro aan projecten financieren gerelateerd aan de gevolgen van COVID-19. De Commissie wil dit op korte termijn mogelijk maken door gebruikmaking van de bestaande structuren onder de ESI-fondsen. Alle lidstaten kunnen hun regionale fondsen inzetten voor dit initiatief. Het gaat bij het CRII niet om aanvullende middelen, maar om bestaand geld binnen het EU budget waarvan de implementatie wordt versneld en dat op een andere manier wordt aangewend. Daarnaast wijst de Commissie erop dat na de inzet van bovengenoemde middelen binnen de bestaande nationale enveloppen voor structuurfondsen nog circa EUR 28 miljard niet aan projecten is toegekend en daarom voor lidstaten beschikbaar zou zijn voor het bestrijden van de crisis. Het bedrag van resterende middelen verschilt echter sterk per lidstaat, afhankelijk van de implementatiegraad. De Nederlandse envelop is al bijna geheel vastgelegd conform lopende programmering.

Het kabinet steunt de benadering van de Commissie om binnen het bestaande Meerjarig Financieel Kader (MFK) mogelijkheden te vinden om nog niet-bestede middelen in te zetten om de economische gevolgen van COVID-19 op te vangen. Het is nog onduidelijk hoe het versnellen van de betalingen (doordat de Commissie afziet van het terugvragen van niet-bestede voorfinanciering) wordt gefinancierd en wat voor effecten dit heeft op de Nederlandse afdrachten aan de EU-begroting.

Om de effectiviteit van de voorgestelde regeling te waarborgen is het van belang dat de middelen worden gericht op die activiteiten en sectoren waar de behoefte aan ondersteuning het grootste is en dat dit tijdig gebeurt. De Commissie zegt toe hierin nauw te willen samenwerken met de autoriteiten in de lidstaten. De verdeling van de middelen tussen lidstaten hangt af van o.a. de grootte van de al afgesproken landenenvelop, de hoogte van de ontvangen voorfinanciering en de mate waarin deze middelen nog niet aan projecten geëncijmtteerd zijn, of al zijn besteed. Vanwege de relatief kleine landenenvelop en de hoge implementatiegraad zal dit bedrag voor Nederland relatief beperkt zijn. Volgens een eerste indicatie van de Europese Commissie kan Nederland aanspraak maken op EUR 14 miljoen euro aan hergebruik van voorfinanciering. Met een bedrag van EUR 11 miljoen aan reguliere ESI-fondsen kan dan voor EUR 25 miljoen aan projecten worden gefinancierd. Het moet nog worden uitgezocht hoe dit past binnen de programmering van deze fondsen, dan zal ook zo snel mogelijk duidelijk worden gemaakt hoe Nederland de fondsen kan inzetten. Op basis van de informatie van de Commissie gaan de hoogste absolute bedragen naar Polen, Spanje, Hongarije en Italië.

EU Solidariteitsfonds /EU Globaliseringsfonds

De Europese Commissie heeft een voorstel gedaan om het bereik van het Solidariteitsfonds voor natuurrampen uit te breiden naar noodsituaties als gevolg van publieke gezondheidsdreigingen en om de limiet voor voorschotten te verhogen naar 25% van de verwachte bijdrage uit het Solidariteitsfonds met een maximum van EUR 100 miljoen. In totaal is EUR 800 miljoen beschikbaar in 2020. Daarnaast brengt de Europese Commissie onder de aandacht dat lidstaten mogelijk aanvragen kunnen indienen voor ondersteuning uit het EU Globaliseringfonds (EGF) indien sprake is van twee kwartalen krimp. De Commissie doet geen voorstel voor aanpassing van het EGF, de huidige verordening biedt al ruimte om het EGF in te zetten bij economische neergang. In totaal is in 2020 nog EUR 179 miljoen uit het EGF beschikbaar. Het kabinet onderschrijft dat het EGF kan worden ingezet bij economische neergang en steunt het voornemen

om het EGF toegankelijk te maken, voor het thans nog beschikbare bedrag, mocht er sprake zijn van twee kwartalen van economische krimp. Ook kan het kabinet de verbreding van de doelstellingen van het Solidariteitsfonds steunen. De impact voor de Nederlandse afdrachten is nog onduidelijk.

EIB-groep

De Europese Commissie en de EIB-groep hebben een gericht steunprogramma voorgesteld dat 28 tot 40 mrd. EUR MKB-financiering zou moeten mobiliseren, een deel per direct en een deel op zeer korte termijn. Het programma bestaat uit drie onderdelen:

1. Versnelling/herbestemming van de bestaande EIB projectenpijplijn (20 mrd EUR): de EIB-groep zal haar MKB- en *asset-backed securities* (ABS) activiteiten prioriteren en richten op het ondersteunen van bedrijven geraakt door het coronavirus. Hiermee zou 20 mrd EUR aan financiering beschikbaar komen.
2. Herbestemming bestaande middelen EU-begroting (8 mrd. EUR): de huidige ruimte binnen de begroting van het Europees Fonds voor strategische investeringen (EFSI) die kan worden besteed aan het steunprogramma in de vorm van een EU-garantie is ongeveer 1 mrd EUR. Dit geld kan middels bestaande EIB-groep programma's op zeer korte termijn gebruikt worden voor het mobiliseren van 8 mrd. EUR aan financiering.
3. Optimaliseren risicoverdeling EU-begroting en EIB balans: door de risicoverdeling tussen EU-begroting en de EIB aan te passen onder EFSI, zou 1,5 mrd. EUR aan extra EU-garantie kunnen worden vrijgemaakt. Deze garantie zou nog eens 12 mrd. EUR aan financiering vrijmaken.

Nederland steunt het voorstel van de Europese Commissie en de EIB-groep als een goede aanvulling op de maatregelen die op nationaal niveau worden getroffen. De voorgestelde maatregelen in het steunprogramma betreffen bestaande middelen en programma's, waardoor ze snel en zonder een kapitaalverhoging van lidstaten geïmplementeerd kunnen worden. Er kan goed gebruik worden gemaakt van de expertise en het netwerk van de EIB (leningen aan financiële intermediairs, ABS) en het Europese Investeringsfonds (garanties aan financiële intermediairs voor MKB-leningen). Daarnaast vindt het kabinet het positief dat de instrumenten vraag gestuurd zijn, zich richten op de groep die de steun het hardst nodig heeft, een tijdelijk karakter hebben en zo efficiënt mogelijk gebruik maken van beschikbare middelen (garanties in plaats van leningen waar mogelijk).

Stabiliteits- en Groeipact

De Europese Commissie stelt in haar mededeling voor om de bestaande flexibiliteit binnen het SGP volledig toe te passen. Dit zou gaan via de regels voor: eenmalige uitgaven, de "*unusual event*" clause, aanpassing van de verplichte structurele begrotingsinspanning en een mogelijke algemene uitzondering. De Commissie stelt in de eerste plaats voor om, in lijn met de SGP-regels, de budgettaire gevolgen van eenmalige uitgaven niet mee te laten tellen bij de beoordeling van de naleving van het SGP. De Commissie stelt daarnaast dat de "*unusual event*" clause van toepassing is op de huidige situatie. Deze clause staat lidstaten toe om tijdelijk af te wijken van de vereiste verbetering van het structureel begrotingssaldo. De flexibiliteit die deze clause biedt, kan worden aangewend voor zorgkosten en tijdelijke en doelgerichte steun aan bedrijven. De Europese Commissie stelt hiernaast voor dat de vereiste begrotingsinspanningen van lidstaten worden aangepast in lijn met de begrotingsregels. De Commissie doelt daarbij op het afhankelijk maken van de vereiste structurele begrotingsinspanning van de economische situatie van de lidstaat. Zo is geen inspanning vereist bij negatieve groei (krimp). Tot slot heeft de Europese Commissie kenbaar gemaakt klaar te staan om de algemene flexibiliteitsclause te activeren om zo een brede begrotingsstimulus te accommoderen. Deze clause kan in de preventieve arm in toegepast worden wanneer er sprake is van een ernstige economische neergang van de gehele eurozone of de EU, wat ruimte biedt aan een begrotingsstimulus zolang de houdbaarheid van publieke financiën op de middellange termijn niet in het geding komt.

Het kabinet is net als de Commissie van mening dat de bestaande flexibiliteit van het SGP volledig aangewend moet worden om lidstaten te voorzien van begrotingsruimte om noodzakelijke maatregelen te kunnen treffen. Het kabinet deelt de opvatting dat de "*unusual events*" clausule van toepassing is op de huidige situatie en dat eenmalige maatregelen niet hoeven te worden meegenomen in de beoordeling van de naleving van het SGP. Ook zullen vereiste structurele begrotingsinspanningen moeten worden aangepast aan de economische omstandigheden. Het kabinet steunt de Commissie in haar voornemen om zo nodig gebruik te maken van de algemene flexibiliteitsclausule, wanneer er sprake is van een ernstige economische neergang in de gehele eurozone of EU. Dit kan op een later moment door de Ecofin worden vastgesteld.

Staatssteunregels

In de mededeling geeft de Europese Commissie aan hoe lidstaten sectoren en bedrijven met overheidsmaatregelen kunnen ondersteunen. De Europese Commissie wijst hierbij op de mogelijkheden binnen de EU-steunkaders en hoe die ten volle benut kunnen worden. Sommige generieke maatregelen gerelateerd aan COVID-19 vormen volgens de Commissie geen staatssteun en kunnen zonder tussenkomst van de Europese Commissie direct door de lidstaten ingevoerd worden, bijvoorbeeld die gericht op consumenten of het uitstel geven aan (alle) ondernemingen voor het betalen van sociale premies of (omzet)belastingen. Andere maatregelen van lidstaten, zoals reddings- en herstructureringssteun geven aan ondernemingen in moeilijkheden, moeten zoals gebruikelijk eerst aan de Europese Commissie worden gemeld ter goedkeuring; de Commissie geeft aan die op zeer korte termijn te kunnen beoordelen.

De Italiaanse economie is in het bijzonder getroffen en door het invoeren van een speciale voorziening in het VWEU (artikel 107 lid 3 (b)) kan de Europese Commissie extra nationale steunmaatregelen voor Italië goedkeuren. De Europese Commissie heeft aangegeven dat ook voor andere lidstaten deze uitzondering – als de economie in het bijzonder getroffen wordt – ingeroepen kan worden. De Europese Commissie is inmiddels op basis van hetzelfde artikel nog met een voorstel voor een speciaal tijdelijk steunkader voor de hele EU gekomen, net als bij de financiële crisis in 2008. De Europese Commissie is van oordeel dat door de Corona uitbraak de economieën van de lidstaten ernstig zijn verstoord waardoor het mogelijk is – onder bepaalde voorwaarden - tijdelijke liquiditeitssteun aan ondernemingen te geven. De verwachting is dat de Commissie dit tijdelijk steunkader snel zal vaststellen.

In haar mededeling bevestigt de Europese Commissie dat het staatssteunkader voor banken reeds ruimte biedt om banken te ondersteunen, bijvoorbeeld door de tijdelijke toegang tot liquiditeit op de markt te garanderen zodat banken hun rol als financier van de economie kunnen blijven spelen.

Tevens is het van belang dat de Europese Commissie de coronacrisis heeft uitgeroepen tot een buitengewone gebeurtenis. Dit betekent dat EU-lidstaten meer mogelijkheden hebben om steunmaatregelen vorm te geven die de schade van bedrijven - als (direct) gevolg van nationaal beleid om het coronavirus te beteugelen - compenseren, mits de compensatie beperkt blijft tot het noodzakelijke. Het kabinet waardeert de inzet van de Commissie om urgente steunmaatregelen van de lidstaten met voorrang op te pakken. Het kabinet is het met de Europese Commissie eens dat de bestaande EU steunkaders voldoende ruimte bieden om (urgente) staatssteun te kunnen geven, ook aan Nederlandse bedrijven. Het is terecht dat de Europese Commissie de coronacrisis heeft uitgeroepen als buitengewone gebeurtenis zodat passende maatregelen kunnen worden getroffen. Van belang daarbij is dat de Commissie met de goedkeuring die zij voor de grotere maatregelen moet geven de balans van eerlijke concurrentie op de interne markt zal bewaken.

Arbeidsmarkt/sociale zekerheid

De Europese Commissie stelt voor om het voorstel voor een Europees werkloosheidsuitkering herverzekeringinstrument, wat voor het vierde kwartaal van 2020 op de rol stond, te accelereren. De focus zal liggen op het ondersteunen van nationaal beleid gericht op het beschermen van werkgelegenheid bij grote economische schokken, bijvoorbeeld via vormen van werktijdverkorting, en op de transitie naar andere banen. De specifieke contouren en de eventuele financiering van dit

voorstel zijn tot nu toe onduidelijk. Uw Kamer zal een appreciatie van het voorstel ontvangen via de gebruikelijke kanalen op het moment dat door de Europese Commissie een voorstel wordt gepubliceerd. Het kabinet is geen voorstander van een stabilisatiemechanisme (fiscal capacity) op EMU-niveau om de gevolgen van de economische schokken op te vangen. Voor schokken die gelijktijdig alle landen raken, zoals COVID-19, heeft een dergelijke centrale capaciteit bovendien geen meerwaarde boven het gebruiken van nationale stabilisatoren via nationale begrotingen.

Leveringszekerheid van medische hulpmiddelen en geneesmiddelen

De mededeling van de Europese Commissie meldt dat nationale maatregelen ten aanzien van exportbeperkingen die de solidariteit in gevaar brengen worden ontmoedigd en genotificeerd moeten worden bij de Europese Commissie. In de mededeling wordt verder aangegeven dat op dit moment diverse initiatieven van de Europese Commissie lopen op het terrein van medische hulpmiddelen. Zo monitort de Commissie de marktsituatie en beschikbaarheid binnen de Unie, voert gesprekken met de sector om de productie op te voeren, is er een algemene gezamenlijke aanbestedingsprocedure voor persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM) gestart en worden voorbereidingen getroffen om materiaal aan te schaffen door de Europese Commissie via RESC-EU. Ook is er een gezamenlijke aanbestedingsprocedure aangekondigd voor ventilatoren en diagnostische apparatuur en benodigdheden. Indien wenselijk kunnen ook voor andere medische producten gezamenlijke Europese aanbestedingen worden opgezet. De Europese Commissie kondigt tevens aan te werken aan aanbevelingen op het terrein van conformiteitsbeoordelingen en post-market surveillance met als oogmerk het aanbod van bepaalde hulpmiddelen te vergroten.

Op zondag 15 maart werd een uitvoeringsverordening van de Commissie van kracht die de export naar derde landen van bepaalde medische producten, zoals gezicht beschermend materiaal en beschermende kleding, onderhevig maakt aan een export autorisatie. Deze maatregel werd door de Europese Commissie genomen onder de spoedprocedure voorzien in verordening 2015/479 en zal in principe gelden voor een periode van zes weken. Onder de spoedprocedure vindt de gebruikelijke voorafgaande toetsing door de lidstaten (comité vrijwaringsmaatregelen) pas plaats na de vaststelling van de verordening. Verlenging en aanpassing van de maatregelen is mogelijk; de Commissie kan binnen een periode van 12 werkdagen na de inwerkingtreding van de uitvoeringsverordening nieuwe maatregelen aan het comité vrijwaringsmaatregelen (bestaande uit vertegenwoordigers van de lidstaten) voorleggen.

In de bijlage van de mededeling wordt er gemeld dat maatregelen die bijdragen aan het kanaliseren van medische hulpmiddelen en PBM naar die lidstaten die daar het meest behoefte aan hebben noodzakelijk zouden kunnen zijn. De Europese Commissie is voornemens een Taskforce op te richten hiertoe. Het is onduidelijk hoe de Europese Commissie deze mogelijke maatregelen voorstelt en welk tijdspad daarbij past, en het is dan ook zeer wenselijk dat de Europese Commissie daar meer helderheid over verschaft.

Op het terrein van beschikbaarheid van geneesmiddelen heeft het Europees Medicijnagentschap (EMA) samen met de Europese Commissie en lidstaten een Covid-19-stuurgroep opgezet¹. Deze stuurgroep heeft een coördinerende rol in Europa bij het inventariseren en aanpakken van eventuele medicijntekorten door toedoen van het Covid-19 virus.

Een virus stopt niet bij de grens. Nederland is van opvatting dat solidariteit, internationale samenwerking en heldere communicatie cruciaal zijn om deze pandemie het hoofd te bieden. Het kabinet hecht bovenal aan solidariteit en samenwerking tussen de lidstaten ten aanzien van leveringszekerheid van medische hulpmiddelen en geneesmiddelen, waaronder PBM. Dit sluit aan bij de boodschap van de Commissiemededeling. Exportbeperkingen tussen lidstaten belemmeren de solidariteit en zijn derhalve onwenselijk. Het is nog onduidelijk in welke fase de in de mededeling benoemde initiatieven zich bevinden en hoe deze zich tot elkaar verhouden. Het kabinet wil graag dat de Europese Commissie meer helderheid geeft over de samenhang tussen de

¹ <https://www.ema.europa.eu/en/news/addressing-potential-impact-novel-coronavirus-disease-covid-19-medicines-supply-eu>

verschillende aangekondigde en lopende activiteiten op het terrein van leveringszekerheid van met name medische hulpmiddelen en PBM. Ook binnen de Europese Commissie is regie immers onontbeerlijk. Daarnaast pleit Nederland voor het zoveel mogelijk en transparant betrekken van lidstaten.

Er is op dit moment geen sprake van geneesmiddelentekorten door het Covid-19 virus. Echter, gezien de grote afhankelijkheid van China en India als belangrijke producerende landen kan stagnatie in productie of export vanuit die landen op termijn een risico voor leveringszekerheid opleveren. Het kabinet verwelkomt de al lopende initiatieven van de Europese Commissie en EMA om hier samen met lidstaten vinger aan de pols te houden. Zo wisselen landen informatie uit en onderhoudt het EMA contact met de farmaceutische koepels hierover. Het is belangrijk dat Europa hierin gezamenlijk optrekt, om zo te voorkomen dat Europese landen elkaar beconcurreren. Dit zal ook door Nederland in de gaten worden gehouden.

Aanpassing Slotverordening No. 95/93 betreffende gemeenschappelijke regels voor de toewijzing van „slots” op communautaire luchthavens

Mede op aandringen van het kabinet heeft de Europese Commissie een voorstel gedaan voor aanpassing van de 'slotverordening'. Slots geven luchtvaartmaatschappijen het recht om op een bepaalde data en tijdstippen gebruik te maken van luchthaveninfrastructuur op gecoördineerde luchthavens om te landen en of op te stijgen. De slotverordening regelt dat als een luchtvaartmaatschappij een slotreeks voor minimaal 80% gebruikt, de luchtvaartmaatschappij aanspraak kan maken op dezelfde slotreeks voor het volgende seizoen. Wanneer dit niet gebeurt, verliezen zij hun rechten hierop. Vanwege de uitbraak van het Covid-19 bestaat nu de angst dat luchtvaartmaatschappijen door blijven vliegen met weinig passagiers uit angst dat ze hun historische slots verliezen. Dit zou nadelige effecten voor zowel vliegtuigmaatschappijen als het milieu hebben.

De voorgestelde aanpassing van de verordening zorgt ervoor dat gealloceerde slots in de periode van 1 maart 2020 tot en met 30 juni 2020 als gevlogen worden beschouwd door slotcoördinatoren in Europa. Hierdoor kunnen luchtvaartmaatschappijen hun historische rechten behouden, zonder onnodig te vliegen. Het voorstel bevat dezelfde voorziening voor de vluchten die in de periode van 23 januari tot en met 29 februari hebben plaatsgevonden tussen EU-luchthavens en de Volksrepubliek China en Hongkong. Het voorstel geeft de Commissie de mogelijkheid middels een gedelegeerde handeling deze uitzondering te verlengen na 30 juni, wanneer uit objectieve data is gebleken dat de vermindering van het luchtverkeer voortduurt als gevolg van Covid-19. Om redenen van urgentie is het hierbij mogelijk om gebruik te maken van de spoedprocedure voor de vaststelling van gedelegeerde handelingen. Het gebruik van een gedelegeerde handeling ligt bij een dergelijke bevoegdheid juridisch gezien voor de hand omdat het verlengen van de periode tot na 30 juni een wijziging van de verordening vereist.

Het kabinet steunt het voorstel en zal dat kenbaar maken aan de Commissie tijdens de ingelaste videoconferentie van transportministers op woensdag 18 maart. Het kabinet zal daarbij wel -om verduidelijking vragen over de afbakening van de voorgestelde gedelegeerde bevoegdheid voor verlenging van de duur van de tijdelijke voorziening. Zowel binnen de Raad als het Europees Parlement is er steun voor de doelen van het Commissievoorstel en wordt ingezet op spoedige afronding. Dit voorstel zal via de gewone wetgevingsprocedure worden behandeld. Hoe snel dit proces precies verloopt is in handen van het de Raad en het Europees Parlement. Gezien beperkte aanpassing en de brede steun is de inschatting dat de verordening snel kan worden vastgesteld en in werking kan treden.

Vrij verkeer van personen en goederen

In de mededeling wordt slechts kort gerefereerd aan het belang van behoud van open grenzen en waardeketens met het oog op het functioneren van de interne markt, dit geldt ook voor de landbouwsector. Beperken van reisbewegingen en invoeren van de binnengrenscontroles zijn nationale bevoegdheden. Conform de voorwaarden die het Schengen acquis stelt zoals in artikel

28 lid 1 van de Schengengrenscodex, kunnen lidstaten de afweging maken om maatregelen toe te passen ten aanzien van de grenzen. Het kabinet is van mening dat nationale maatregelen die het vrij verkeer van personen en goederen binnen de Unie kunnen beperken proportioneel moeten zijn en ingeroepen worden op de juiste gronden. Zoveel mogelijk behoud van de continuïteit van de goederenstroom is voor de Europese Commissie van belang voor de voorzieningszekerheid van bijvoorbeeld voedingsmiddelen en medische hulpmiddelen en het kabinet ondersteunt deze inzet.

Bovendien vindt het kabinet het van belang dat maatregelen tussen lidstaten worden gecoördineerd en ziet hiervoor een rol voor de Europese Commissie. Het kabinet verwelkomt daarom ook de richtlijnen die de Europese Commissie op 16 maart jl. heeft gepubliceerd waarin de (juridische) kaders worden aangegeven voor de uitvoering van de grenscontroles aan de buiten- en binnengrenzen en medische checks alsmede de informatievoorziening aan de reizigers en de transport van goederen. In de richtlijnen worden de proportionaliteit en het non-discriminatoire karakter van door lidstaten genomen maatregelen benadrukt en het belang van waarborgen van de continuïteit van de goederenstroom en zorg voor patiënten met ziekteverschijnselen aan de grens onderstreept. Tot nu toe hebben onder andere Polen, Oostenrijk, Hongarije, Spanje, Denemarken, Tsjechië, Zwitserland, Litouwen, Noorwegen, Estland en Duitsland interne grenscontroles heringevoerd. De stand van zaken omtrent deze maatregelen verandert snel en voortdurend. Nederland heeft vooralsnog geen beperkende maatregelen aan de Nederlandse landsgrenzen met Duitsland en België ingesteld in verband met het virus. Wel heeft Nederland beperkende maatregelen ingesteld voor passagiersvluchten vanuit China, Iran, Italië en Zuid-Korea. WHO en ECDC wijzen er op dat grenscontroles (nog) niet noodzakelijk zijn en burgers worden via tussen EU lidstaten afgestemde heldere reisadviezen gewezen op hoge risico's van besmetting. Nederlandse grenswachtautoriteiten zijn voorbereid en staan in contact met gezondheidsautoriteiten over eventuele gevallen waar sprake kan zijn van passagiers met ziekteverschijnselen.

ECB

Monetair beleid

Op donderdag 12 maart heeft de Raad van Bestuur van de ECB besloten tot een uitgebreid pakket van monetaire beleidsbeslissingen. Allereerst zullen tijdelijk aanvullende langer lopende herfinancieringstransacties (longer-term refinancing operations – LTRO's) worden uitgevoerd om het financieel stelsel in het eurogebied onmiddellijk liquiditeitssteun te bieden. Ten tweede, zullen gedurende de periode van juni 2020 tot juni 2021 aanzienlijk gunstiger voorwaarden worden toegepast op alle TLTRO-III-transacties die in die periode uitstaan. Ten derde komt er tot het einde van het jaar een tijdelijk pakket van additionele netto-aankopen van activa ten bedrage van 120 miljard euro, om een sterke bijdrage van de aankoopprogramma's voor door de private sector uitgegeven schuldbewijzen te verzekeren. Tot slot blijven de rentetarieven voor de basisherfinancieringstransacties, de marginale beleningsfaciliteit en de depositofaciliteit onveranderd.

Banktoezicht

Om ervoor te zorgen dat banken hun rol als financier kunnen blijven spelen hebben de toezichttak van de ECB (SSM) en de Europese bankenautoriteit (EBA) donderdag bovendien een aantal maatregelen aangekondigd. Ten eerste adviseert EBA aan de nationale toezichthouders om, waar opportuun, maximaal de bestaande flexibiliteit in de regelgeving te gebruiken. In dat kader heeft de ECB gecommuniceerd dat banken mogen interen op hun kapitaal- en liquiditeitsbuffers. Het kabinet vindt dit een goede benadering. De buffers – die banken de afgelopen jaren hebben opgebouwd – zijn immers ook bedoeld voor dit soort situaties. Ook wordt een voorziene wijziging in de Pijler 2 kapitaalvereiste een jaar naar voren gehaald, waardoor kernkapitaal wordt vrijgespeeld. Dat geeft banken ruimte in hun kapitaalplanning. Tot slot wijzen de ECB en EBA op de bestaande flexibiliteit in de richtlijnen aangaande niet-presterende leningen en de voorzieningen die banken daarop moeten nemen. Het kabinet begrijpt dat de ECB en EBA in de

huidige situatie de ruimte binnen de bestaande kaders gebruiken om de effecten van COVID-19 op de bankensector zoveel mogelijk te mitigeren.

Operationele uitdagingen als gevolg van COVID-19 hebben voor banken nu uiteraard prioriteit. Banken hebben maatregelen genomen om hun bedrijfsvoering en kritieke processen draaiende te houden, waarbij valt te denken aan gescheiden teams en het uitvoeren van kritieke processen vanuit verschillende locaties. Om banken te helpen in het vrijspelen van operationele ruimte, adviseert de EBA aan nationale toezichthouders om niet-kritieke toezichts-maatregelen waar mogelijk uit te stellen. De EBA heeft zelf reeds besloten om de Europese stresstest voor 2020 uit te stellen. Een stresstest vraagt immers veel operationele capaciteit van bank en toezichthouders. Het kabinet vindt dit dan ook voor de hand liggende beslissingen.

Mondiale initiatieven

Groep van Zeven en Group van Twintig

De Groep van Zeven of G7 (VS, Canada, Duitsland, VK, Frankrijk, Italië, Japan en de Europese Unie) bracht begin maart al een statement uit over de impact van Covid-19 op de mondiale groei. Daarin gaven de landen aan in te zetten op uitbreiding van gezondheidszorg maar signaleerden ook actiebereidheid voor het nemen van begrotingsmaatregelen en het steunen van de economie. Op 13 maart jl. kwamen President Trump en President Macron overeen om op 16 maart een buitengewone G7-top (middels conference call) te organiseren om onder meer te spreken over het coördineren van het onderzoek naar een vaccin en behandelingen en te komen tot een gezamenlijke financiële en economische reactie. In het statement van die call heeft de G7 herhaalt dat het klaar staat alles in werking te stellen om de gezondheidszorg omtrent COVID-19 en de economische schade te beperken. Eind februari hadden Financiënministers van de Groep van 20 al in gezamenlijkheid gesteld klaar te staan voor het nemen van maatregelen als de negatieve impact van Covid-19 op de mondiale economie toeneemt. Saudi-Arabië - als G20-voorzitter - heeft in ieder geval tot eind maart alle fysieke G20-bijeenkomsten afgelast.

IMF

Het IMF staat klaar om landen die gevolgen ondervinden van de uitbraak van COVID-19 te ondersteunen. Het IMF heeft USD 50 miljard aan middelen beschikbaar binnen de bestaande faciliteiten. Voor lage-inkomenslanden heeft het IMF USD 10 miljard beschikbaar gesteld waar landen zonder een IMF-programma beroep op kunnen doen. Voor de overige landen stelt het IMF USD 40 miljard beschikbaar door middel van het Rapid Financing Instrument. Dit is een bestaand instrument dat leningen verzorgt aan landen die geraakt worden door een externe financiële of economische schok. Deze leningen worden verstrekt zonder of met beperkte conditionaliteit, zodat de middelen snel kunnen worden ingezet. Daarnaast doet het IMF een beroep op donoren ter aanvulling van het Catastrophe Containment and Relief Trust (CCRT). Via het CCRT kan het IMF giften uitkeren ter compensatie van IMF-schuldverplichtingen met als doel ruimte op de begroting van deze landen vrij te maken om de gevolgen van een uitbraak te bestrijden. De CCRT heeft een *window* voor *catastrophe containment*, welke specifiek gericht is op de ondersteuning van landen waar de volksgezondheid onder druk staat als gevolg van een zich breed verspreidende epidemie. Momenteel is het CCRT ondergefinancierd: het IMF zet er op in de bestaande pot van USD 150-200 miljoen te verhogen naar een nog nader te bepalen bedrag. Het ligt in de lijn der verwachting dat het IMF Nederland en andere donoren binnenkort zal vragen om een bijdrage. Het Verenigd Koninkrijk heeft het verdere proces niet afgewacht en alvast een gift van USD 75 miljoen aan het CCRT toegezegd en nog eens USD 75 miljoen apart gezet dat op aanvraag beschikbaar is.

Wereldbank

De Wereldbank heeft begin maart de *Fast Track COVID-19 Facility* gelanceerd, die USD 12 miljard financiering beschikbaar stelt. Via de *International Bank for Reconstruction and Development* (IBRD, het loket voor midden- en hoge inkomenslanden) en de *International Development Association* (IDA, het loket voor lage inkomenslanden) kunnen landen aanspraak maken op ondersteuning in de crisis in de gezondheidszorg ten gevolge van de uitbraak. Het gaat hierbij in eerste instantie om financiering (totaal USD 6 miljard) van eerstelijns hulp, capaciteit van

brede gezondheidssystemen en het versterken van nationale en lokale infrastructuur, zoals klinieken en laboratoria. De Wereldbank werkt in deze landenondersteuning nauw samen met de *World Health Organisation*. Daarnaast is de financiering om bedrijven te ondersteunen met de financiële impact van COVID-19 via de *International Finance Corporation* (IFC) reeds opgehoogd van USD 6 miljard naar USD 8 miljard. USD 2 miljard daarvan staat ter beschikking voor bestaande IFC-klantlanden die kwetsbaar zijn voor de crisis. Via financiële instellingen worden er tevens nieuwe kredietlijnen opgezet voor handelsfinanciering en werkkapitaal voor met name MKB-bedrijven. Tenslotte wordt er door de Wereldbank samen met het IMF gewerkt aan het in kaart brengen van de economische impact en het uitwerken van verschillende scenario's. Vanuit IBRD en IDA zal in de vervolgfase ook aanvullende inzet worden voorbereid voor de economische impact op macro- en microniveau, onder meer door bestaande operaties in landenprogramma's aan te passen aan de gevolgen van de crisis. Als gevolg van de IBRD kapitaalsverhoging in 2018 en de recente IDA19 aanvulling², heeft de Bank een sterke financiële positie van waaruit ook nadere ondersteuning kan worden geboden indien landen door de uitbraak van het virus in economische crisis geraken. Nederland verwelkomt deze proactieve, tijdige en omvangrijke respons van de Bank en ziet uit naar concrete onderliggende voorstellen die de komende weken aan de Raad van Bewindvoerders van de Bank worden voorgelegd.

EBRD en AsDB

De EBRD heeft een pakket van EUR 1 miljard beschikbaar gesteld voor korte termijn-financiering aan bestaande klanten die liquiditeitsproblemen ervaren. Daarnaast zet de Bank bestaande instrumenten in om nieuwe klanten die worden geraakt door COVID-19 te ondersteunen. Deze maatregelen worden gefinancierd uit het eigen kapitaal van de Bank. Ook andere regionale ontwikkelingsbanken werken aan responsprogramma's; zo heeft de Aziatische Ontwikkelingsbank al USD 200 miljoen vrijgemaakt om producenten en distributeurs van medicijnen en medische producten met korte termijn financiering te ondersteunen.

² Zie Kamerstuk 26234-234 d.d. 21 februari jl.